

Bewonerswensen ten aanzien van het landschap van de Friese Wouden

*Florien Kuijper
Derk Jan Stobbelaar*

Februari 2006

1. Onderzoek

Inleiding

Dit onderzoek richt zich op de waardering van het landschap van de Noordelijke Friese Wouden van door de bewoners van het gebied. Hiertoe is een telefonische enquête afgenomen onder bewoners van het gebied. De vragenlijst gaat over het landschap van het gebied tussen Twijzel en Buitenpost, een deel van de Noordelijke Friese Wouden, dat gekenmerkt wordt door een structuur van houtwallen. Het doel van de enquête is om inzicht te krijgen in de vraagkant van het landschap, ofwel: wat willen bewoners met het landschap?

Aanleiding

Met betrekking tot het landschap en landschapsbeheer in de Noordelijke Friese Wouden spelen een aantal dingen die samen aanleiding vorm en voor dit onderzoek.

1. Boeren, verenigd in de streekcoöperatie, stellen zich steeds meer op als 'dienstensector' ten behoeve van de maatschappij. Streekcoöperaties spelen een belangrijke rol in het 'produceren' van landschap. De bewoners (en bezoekers) van de streek kunnen worden beschouwd als de 'consumenten' van het landschap. Het is voor hen belangrijk te weten wat hun wensen zijn ten aanzien van landschapsbeheer zijn, en in hoeverre die wensen aansluiten met wat er op het moment door de coöperatie wordt gedaan.
2. De Noordelijke Friese Wouden zijn onlangs aangewezen als Nationaal Landschap; een gebied waar meer dan elders kwaliteit het uitgangspunt vormt voor ontwikkeling en waar de overheid extra stimulansen biedt om het nationaal erfgoed te versterken. Hierdoor komt meer budget beschikbaar voor het vergroten van de toegankelijkheid van het gebied. In dit kader is het van belang om te weten welke knelpunten er door de bewoners van het gebied worden ervaren met betrekking tot die toegankelijkheid.
3. Bij de boeren speelt een probleem met betrekking tot de toegankelijkheid van hun land. Het landschap van de Noordelijke Friese Wouden kenmerkt zich door kleine, langgerekte kavels binnen een structuur van houtwallen en elzensingels. Om efficiënter te kunnen werken zou het voor boeren gunstig zijn om rijdoorgangen te creëren in de beschermde houtwallen. Het is interessant om te weten te komen in hoeverre zulke 'gaten' als storend worden ervaren in het landschap.

Het doel van dit onderzoek is het inventariseren van de wensen van bewoners en het onderzoeken van mogelijkheden om landschapsbeheer hier beter op af te stemmen.

Methode

Onder 600 adressen in het gebied, waarvan 300 in het gebied tussen Twijzel en Buitenpost zelf en 300 in Drachten, is een telefonische enquête afgenomen.

De vragen zijn gericht op:

- de waardering van de bewoners voor het landschap waarin zij wonen;
- de waardering van de manier waarop het landschap zich ontwikkelt;
- de mening ten aanzien van de rol die verschillende organisaties spelen bij het inrichten en beheren van het landschap;
- de waardering van de rol die boeren, georganiseerd in de milieucoöperatie NFW, spelen bij het beheer van het landschap;
- bewonerswensen ten aanzien van de structuur van de houtwallen;
- de waardering van de diversiteit van het grasland.

Respons

Ruim 500 adressen zijn gebeld. 230 mensen hebben uiteindelijk aan de enquête meegewerkt, waarvan 115 uit het gebied tussen Twijzel en Buitenpost en 115 uit Drachten. 65% van de mensen die de telefoon hebben beantwoord werkt uiteindelijk mee. De redenen waarom medewerking wordt geweigerd zijn samengevat in tabel 1.

56% van de respondenten is man, 43% vrouw. Ongeveer 25% van de respondenten is hoog opgeleid (tenminste Hbo-niveau), iets meer (ruim 26%) is laag opgeleid (maximaal op het niveau van lager voortgezet onderwijs). Het gemiddelde opleidingsniveau ligt in de Wouden iets hoger dan in Drachten.*

Veel van de respondenten wonen al lange tijd in het gebied. Meer dan 55% van de mensen uit de Wouden wonen er al hun hele leven, en vrijwel iedereen woont er langer dan 10 jaar. Ook voor de respondenten uit Drachten geldt dat 60% er langer dan 25 jaar woont. Er mag dus verondersteld worden dat de respondenten het gebied kennen en weten waarover ze praten.

De antwoorden zijn opvallend homogeen. Er zijn weinig significante of opvallende verschillen tussen bewoners van Drachten en de Wouden, tussen mannen en vrouwen, tussen opleidingsniveaus of tussen leeftijdscategorieën.

Tabel 1.

<i>Resultaat van de laatste belpoging</i>	<i>Wouden N</i>	<i>Drachten N</i>	<i>totaal N %</i>	
<i>Respons</i>	115	115	230	45,1 ¹⁾
<i>Neemt niet op</i>	52	58	110	21,7 ²⁾
<i>In gesprek</i>	4	7	11	2,2
<i>Afspraak</i>	2	1	3	0,6
<i>Antwoordapparaat</i>	12	12	24	4,7
<i>Non-respons</i>	60	69	129	25,4
• <i>Weigert medewerking</i>	51	41	92	
• <i>Woont kort in de omgeving / weet er niets van</i>	0	6	6	
• <i>Te oud</i>	5	6	11	
• <i>Slechthorend / blind</i>	0	5	5	
• <i>Taalprobleem</i>	0	1	1	
• <i>Medewerking niet mogelijk binnen onderzoeksperiode</i>	1	2	3	
• <i>Duurt te lang</i>	1	3	4	
• <i>Fout tel. nr.</i>	0	3	3	
• <i>Overig</i>	2	2	4	
<i>Totaal gebeld</i>			507	

¹⁾ Van 'totaal gebeld', ²⁾ Van 'respons'

* De cijfers kunnen wat vertekent zijn omdat de leeftijd van de respondenten vrij hoog ligt, met een gemiddelde van 53 jaar. 20% is gepensioneerd. Het is de vraag of het gaat om een vergrijsd gebied, of dat ouderen eerder bereid zijn aan een dergelijk onderzoek mee te werken.

2. Uitkomsten

Waardering van het landschap

Mensen uit de Wouden houden van hun landschap. Het gebied wordt als zeer aantrekkelijk beoordeeld, vergeleken met andere delen van Friesland. Bewoners zijn positiever over het landschap van de Friese Wouden - 'hun' landschap - dan mensen uit Drachten (tabel 2). De aantrekkelijkheid van het landschap is een zeer belangrijke factor in het woonplezier dat mensen ondervinden. Door 70% van de respondenten wordt de aantrekkelijkheid van het landschap als belangrijkste of op één na belangrijkste factor genoemd, wanneer ze mochten kiezen uit 4 opties (tabel 3).

Tabel 2.

'Vindt u het landschap van de Noordelijke Friese Wouden aantrekkelijker, even aantrekkelijk of minder aantrekkelijk dan landschappen van de overige delen van Friesland?'

	Drachten		Wouden	
	N	%	N	%
Aantrekkelijker	44	38,3	67	58,3
Even aantrekkelijk	59	51,3	39	33,9
Minder aantrekkelijk	6	5,2	6	5,2
Weet niet	6	5,2	9	2,6
Totaal	115	100	115	100

Tabel 3.

'Of je met plezier ergens woont wordt door verschillende factoren bepaald. Kunt u de volgende factoren in volgorde van belangrijkheid zetten: WERK, SOCIAAL NETWERK, de aantrekkelijkheid van het LANDSCHAP en de aanwezigheid van VOORZIENINGEN zoals winkels, scholen en uitgaansgelegenheden?'

Noordelijke Friese Wouden

	Werk		Sociaal netwerk		Landschap		Voorzieningen	
	N	%	N	%	N	%	N	%
1	29	25,2	24	20,9	31	27,0	29	25,2
2	16	14,2	25	22,1	39	34,5	33	29,2
3	24	21,2	34	30,1	33	29,2	22	19,5
4	44	38,9	30	26,5	10	8,8	29	25,7
T	113	99,5	113	99,6	113	99,5	113	99,6

Drachten

	Werk		Sociaal netwerk		Landschap		Voorzieningen	
	N.	%	N	%	N	%	N	%
1	30	26,1%	16	13,9%	35	30,4%	30	26,1%
2	21	19,1%	15	13,6%	34	30,9%	40	36,4%
3	19	17,4%	33	30,3%	27	24,8%	30	27,5%
4	38	35,2%	45	41,7%	14	13,0%	11	10,2%
T	108	97,8	109	99,9	108	99,1	111	100

Bewoners van de Wouden vinden vooral de houtwallen en pingo's kenmerkend voor het landschap. Bewoners van Drachten vinden dit ook, maar in veel mindere mate. Ook boerenerven, sloten, bosjes en grasland worden door beide groepen typerend gevonden. Bouwland wordt daarentegen niet kenmerkend geacht (tabel 4).

Tabel 4.

'Ik noem u een aantal landschapskenmerken. Kunt u van ieder kenmerk aangeven of u het typerend vindt voor het landschap van de Noordelijke Friese Wouden?'

Wouden

	<i>Zeer typerend</i>		<i>Enigszins typerend</i>		<i>Minder typerend</i>		<i>Weet niet</i>	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
<i>Houtwallen</i>	96	83,5	8	7,0	15	4,3	6	5,2
<i>Boerenerven</i>	54	47,0	45	39,1	15	13,0	1	0,9
<i>Sloten</i>	55	47,8	33	28,7	26	22,6	1	0,9
<i>Bosjes</i>	55	47,8	29	25,2	30	26,1	1	0,9
<i>Grasland</i>	68	59,1	31	27,0	15	13,0	1	0,9
<i>Bouwland</i>	14	12,2	27	23,5	73	63,5	1	0,9
<i>Pingo's / dobbes</i>	91	79,1	16	13,9	6	5,2	2	1,7

Drachten

	<i>Zeer typerend</i>		<i>Enigszins typerend</i>		<i>Minder typerend</i>		<i>Weet niet</i>	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
<i>Houtwallen</i>	81	70,4	19	16,5	8	7,0	7	6,1
<i>Boerenerven</i>	56	48,7	33	28,7	24	20,9	2	1,7
<i>Sloten</i>	58	50,4	34	29,6	23	20,0	0	0
<i>Bosjes</i>	63	54,8	33	28,7	18	15,7	1	0,9
<i>Grasland</i>	63	54,8	32	27,8	20	17,4	0	0
<i>Bouwland</i>	24	20,9	24	20,9	64	55,7	3	2,6
<i>Pingo's / dobbes</i>	58	50,4	32	27,8	23	20,0	2	1,7

Er is ook gevraagd naar elementen in het landschap die als storend of niet passend worden ervaren (zogenaamde *dissatisfiers*). Windmolens, elektriciteitsmasten, zendmasten en industrieterreinen worden het meest genoemd. Nieuwbouw op een verkeerde locatie of in een niet-passende stijl wordt door veel mensen ook niet gewaardeerd. Agrarische gebouwen als moderne ligboxstallen of mestsilos worden nauwelijks storend gevonden (beide worden éénmaal genoemd).

Mensen maken voornamelijk gebruik van het landschap door te wandelen en te fietsen. Opvallend veel mensen houden zich wel eens bezig met vogelen of planten zoeken (tabel 5). Het landschap biedt ook voldoende mogelijkheden voor het beoefenen van dit soort hobby's (tabel 6).

Tabel 5.

'Ik noem een aantal bezigheden. Kunt u aangeven hoe vaak u zich hiermee het afgelopen jaar hebt beziggehouden?'

Wouden

	Vaak		Af en toe		Nooit	
	N	%	N	%	N	%
Wandelen	69	60,0	42	36,5	4	3,5
Fietsen	78	67,8	30	26,1	7	3,5
Vogelen	15	13,0	24	20,9	67	58,3
Planten zoeken	8	7,0	24	20,9	83	72,2
Skeelers of schaatsen	6	5,2	21	18,3	88	76,5
Paardrijden	3	2,6	2	1,7	110	95,7
Hobbydieren houden	26	22,6	17	14,8	72	62,6
Werk ¹	18	15,7	4	3,5	93	80,9
Vrijwilligerswerk ²	15	13,0	12	10,4	88	76,5
Drachten						
	Vaak		Af en toe		Nooit	
	N	%	N	%	N	%
Wandelen	62	53,9	43	37,4	10	8,7
Fietsen	66	57,4	37	32,2	12	10,4
Vogelen	16	13,9	40	34,8	59	51,3
Planten zoeken	8	7,0	30	26,1	77	67,0
Skeelers of schaatsen	2	1,7	20	17,4	93	80,9
Paardrijden	2	1,7	1	0,9	112	97,4
Hobbydieren houden	10	8,7	12	10,4	93	80,9
Werk ¹	9	7,8	3	2,6	103	89,6
Vrijwilligerswerk ²	7	6,1	11	9,6	97	84,3

¹⁾ behalve (hobby)boer ook zijn ook beroepen op de weg of in de bouw genoemd

²⁾ behalve 'natuurlijk' vrijwilligerswerk is ook meerdere keren 'wandelen' (met ouderen / kinderen / honden) genoemd

Tabel 6.

'Vindt u dat het landschap voldoende mogelijkheden biedt voor de zojuist door u genoemde bezigheden?'

	Veel		Voldoende		Neutraal		Onvoldoende		Weet niet	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Wouden	26	22,6	76	66,1	2	1,7	8	7,0	3	2,6
Drachten	31	27,0	72	62,6	5	4,3	5	4,3	2	1,7

Bewoners zijn positiever over de ontwikkeling van het landschap van de Friese Wouden dan inwoners van Drachten. Zij vinden dat het landschap zich ten goede ontwikkelt, terwijl mensen uit Drachten daar meer neutraal over zijn (tabel 7).

Tabel 7.

'Vindt u dat het landschap van de Noordelijke Friese Wouden zich de afgelopen 10 jaar te goede heeft ontwikkeld of juist minder geworden is, of bent u daar neutraal over?'

	Beter geworden		Neutraal		Minder geworden		Weet niet	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Wouden	41	35,7	47	40,9	25	21,7	2	1,7
Drachten	19	16,5	64	55,7	23	20,0	9	7,8

Er zijn een aantal mogelijkheden genoemd waar extra geld, in het kader van de aanwijzing van de Friese Wouden als Nationaal Landschap, aan besteed zou kunnen worden. Het herstel van landschapselementen wordt het belangrijkste gevonden, gevolgd door meer subsidie voor boeren en inpassing van agrarische bebouwing door streekeigen stalbouw en erfbeplanting. Ook een grotere toegankelijkheid door middel van fiets- en wandelpaden wordt hoog gewaardeerd. Aan meer informatievoorzieningen wordt minder belang gehecht. Als extra mogelijkheden noemden mensen een aantal keer 'meer vee in de wei' (tabel 8).

Tabel 8.

'Kunt u voor de volgende mogelijkheden aangeven of u het extra geld daar graag aan besteed zou willen zien?'

Wouden

	Heel belangrijk		Enigszins belangrijk		Niet zo belangrijk		Weet niet	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Informatie ¹⁾	48	41,7	41	35,7	24	20,9	2	1,7
Toegankelijkheid ²⁾	81	70,4	22	19,1	11	9,6	1	0,9
Streekeigen erf ³⁾	53	46,1	38	33,0	20	17,4	4	3,5
Landschap ⁴⁾	90	78,3	18	15,7	5	4,3	2	1,7
Boeren ⁵⁾	64	55,7	32	27,8	15	13,0	4	3,5

Drachten

	Heel belangrijk		Enigszins belangrijk		Niet zo belangrijk		Weet niet	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Informatie ¹⁾	44	38,5	41	35,7	28	24,3	2	1,7
Toegankelijkheid ²⁾	72	62,6	25	21,7	17	14,8	1	0,9
Streekeigen erf ³⁾	53	46,1	38	33,0	17	14,8	1	0,9
Landschap ⁴⁾	82	71,3	24	20,9	6	5,2	3	2,6
Boeren ⁵⁾	70	60,9	31	27,0	12	10,4	2	1,7

¹⁾ Informatievoorzieningen zoals informatieborden of een bezoekerscentrum

²⁾ Grotere toegankelijkheid door meer fietspaden, wandelpaden of ruiterpaden

³⁾ Goede inpassing van agrarische bebouwing door streekeigen erfbeplanting en streekeigen stalbouw

⁴⁾ Herstel van landschapselementen zoals houtwallen, sloten en poelen

⁵⁾ Meer subsidie voor de boeren om de natuur te verbeteren

De rol van verschillende organisaties bij inrichting en beheer van het landschap

Er is van verschillende organisaties gevraagd in hoeverre men denkt dat die belangrijk is bij het inrichten en beheren van het landschap. De rol van de gemeente en het waterschap werden hierbij het grootst ingeschat. Mensen zijn weinig bekend met de streekcoöperatie De Noordelijke Friese Wouden; slechts 35% van de respondenten uit de Wouden kent de organisatie, terwijl 68% bekend is met LTO (tabel 9).

Er komt uit de antwoorden niet duidelijk naar voren dat mensen de rol van een bepaalde organisatie liever groter of kleiner zouden willen zien.

Mensen zijn verdeeld over de vraag of beleid ten aanzien van het beheer van het landschap belemmerd wordt door conflicterende belangen tussen partijen. De gemiddelde uitkomst neigt naar 'neutraal', maar de variatie is groot (tabel 10).

Tabel 9.

De volgende vragen gaan over organisaties die betrokken zijn bij het landschap.

Kunt u aangeven of u de organisaties kent?

Kunt u vervolgens voor iedere organisatie die u kent aangeven of u denkt dat die belangrijk is bij het inrichten, beheren en beschermen van het landschap? belangrijk / enigszins belangrijk / niet belangrijk / weet niet).

Vindt u dat een goede zaak of zou u die rol graag anders zien?

Zou die rol volgens u groter of kleiner moeten zijn?

	Bekend?		Belangrijk?						Anders?		Hoe?					
	ja	%	++	%	+	%	-	%	?	%	ja	%	>	%	<	%
Gemeente	109	94,8	77	67,0	23	20,0	6	5,2	3	2,6	23	20,0	9	7,8	14	12,2
Provincie	95	82,6	51	44,3	28	24,3	9	7,8	7	6,1	15	13,0	7	6,1	8	7,0
Waterschap	106	92,2	78	67,8	15	13,0	5	4,3	8	7,0	8	7,0	5	4,3	3	2,6
Staatsbosbeheer	109	94,8	69	60,0	24	20,9	8	7,0	8	7,0	9	7,8	4	3,5	5	4,3
It Fryske Gea	108	93,9	68	59,1	24	20,9	10	8,7	6	5,2	17	14,8	8	7,0	9	7,8
Natuurmonumenten	92	80,0	34	29,6	35	30,4	11	9,6	12	10,4	7	6,1	6	5,2	1	0,9
De Vogelwacht	109	94,8	61	53,0	34	29,6	12	10,4	2	1,7	16	13,9	12	10,4	3	2,6
IVN	20	17,4	6	5,2	5	4,3	4	3,5	5	4,3	4	3,5	3	2,6	1	0,9
Streekcoöp. NFW	40	34,8	14	12,2	13	11,3	1	0,9	12	10,4	2	1,7	1	0,9	1	0,9
LTO	78	67,8	27	23,5	24	20,9	8	7,0	19	16,5	10	8,7	4	3,5	6	5,2
Toerismebranche	58	50,4	17	14,8	24	20,9	13	11,3	4	3,5	12	10,4	7	6,1	3	2,6

Tabel 10.

In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling: 'Alle partijen hebben hun eigen belangen en willen iets anders met het landschap, dus uiteindelijk gebeurt er weinig of niets.'

	N	%
Helemaal mee eens	18	15,7
Gedeeltelijk mee eens	27	23,5
Neutraal	6	5,2
Gedeeltelijk mee oneens	27	23,5
Helemaal mee oneens	18	15,7
Weet niet	6	5,2
<i>totaal</i>	<i>115</i>	<i>100</i>

De rol van boeren (georganiseerd in Streekcoöperatie de Noordelijke Friese Wouden) bij inrichting en beheer van het landschap

De boeren worden zeer gewaardeerd. Het landschap van de Wouden is in de eerste plaats boerenlandschap, daar zijn de meeste respondenten het over eens. Opvallend vaak maken mensen aan het eind van het interview nog een opmerking in de trant van 'Zorg dat de boeren die er nog zijn kunnen blijven bestaan', bijvoorbeeld door het stimuleren van nevenactiviteiten en tegemoetkoming aan hobbyboeren. Er mogen daarom ook wel concessies worden gedaan aan de boeren. Hoewel de houtwallen zeer worden gewaardeerd worden rijdoorgangen ten behoeve van de boeren niet als storend ervaren (figuur 11). De respondenten zijn het overwegend eens met de stelling 'Boeren leveren een positieve bijdrage aan het beheer van het landschap'. Mensen vinden ook dat de boeren genoeg doen. De antwoorden op de stelling 'boeren zouden méér moeten bijdragen' neigen meer naar 'neutraal' (figuur 11).

Houtwallen

Over het algemeen wordt de houtwallenstructuur goed gevonden zoals hij nu is. Door de minderheid die dat niet vindt wordt de structuur eerder als te rommelig ervaren dan als te strak (tabel 11). Voor het onderhoud geldt hetzelfde patroon. De meeste respondenten vinden dat de houtwallen goed worden onderhouden, en mensen die dat niet vinden zien eerder te weinig onderhoud dan te veel. Opvallend veel respondenten specificeren dat het onderhoud vaak te lang wordt uitgesteld, waarna er in één keer te rigoureuus wordt ingegrepen (tabel 12).

Van de meeste mensen mogen de houtwallen af en toe doorbroken worden om rijdoorgangen voor boeren te creëren, al zijn bewoners van de Wouden hier iets minder positief over dan bewoners van Drachten. Over het rooien van hele houtwallen om kavels te vergroten zijn mensen negatief; bewoners van de Wouden nog iets negatiever dan bewoners van Drachten (figuur 13). Bij de vraag naar mogelijkheden om extra geld aan te besteden noemden veel mensen nógmaals het belang van behoud en herstel van de houtwallen.

Tabel 11.

'Vindt u de houtwallenstructuur goed zoals hij nu is, te rommelig met gaten, of juist te strak aaneengesloten?'

	Goed		Te rommelig		Te strak		Weet niet	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Wouden	78	67,8	24	20,9	5	4,3	8	7,0
Drachten	78	67,8	14	12,2	5	4,3	18	15,7

Tabel 12.

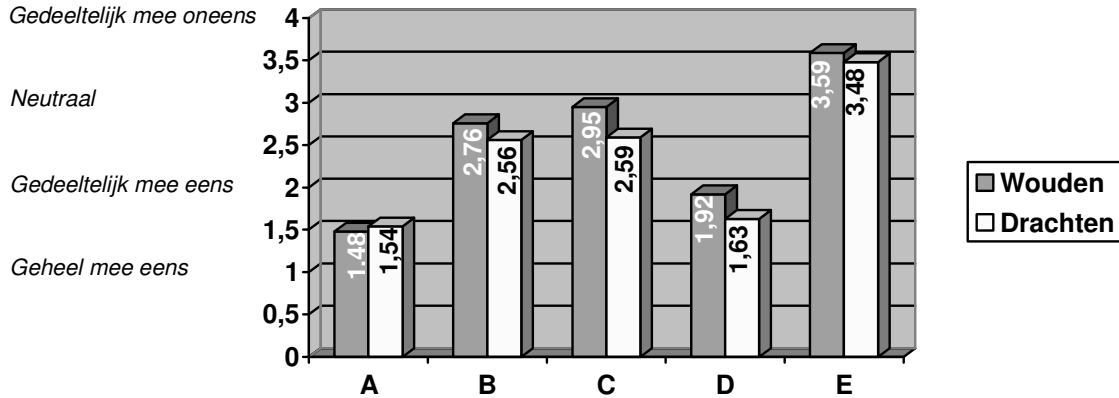
'Hoe vindt u dat de houtwallen worden onderhouden?'

	Goed		Te weinig		Te veel		Anders		Weet niet	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Wouden	73	63,5	19	16,5	7	6,2	7	6,2	9	7,4
Drachten	67	58,3	10	8,7	8	7,0	5	4,3	25	21,7

Figuur 13.

Stellingen:

- A. Boeren leveren een positieve bijdrage aan het beheer van het landschap'
- B. Boeren zouden meer moeten bijdragen aan het beheer van het landschap'
- C. Als de landbouw uit de Noordelijke Friese Wouden zou verdwijnen zou Staatsbosbeheer of It Fryske Gea het landschap ook prima kunnen beheren'
- D. Het landschap van de Noordelijke Friese Wouden is boerenlandschap. Dat betekent dat de kenmerkende houtwallen af en toe doorbroken mogen worden als dat de boeren ten goede komt'
- E. Het landschap van de Noordelijke Friese Wouden is boerenlandschap. Dat betekent dat een deel van de houtwallen gerooid mag worden als dat de boeren ten goede komt'

Grasland

Bij de vraag naar de waardering van het grasland konden mensen kiezen uit 4 opties, die verschilden in 'divers en kleurrijk' of 'groen', met daarbij verschillende gevoelswaardes. Een meerderheid van de respondenten, ruim 50%, vindt het grasland van de Wouden 'goed onderhouden, zonder onkruid'. Dat betekent dat ze weinig diversiteit zien en dat positief waarderen (tabel 13).

Tabel 13.

'Hoe zou u over het algemeen het grasland van de Noordelijke Friese Wouden typeren?'

	Drachten		Wouden	
	Frequentie	Percentage	Frequentie	Percentage
Interessant en kleurrijk	23	20,0	28	24,3
Saai, egaal groen	22	19,1	20	17,4
Goed onderhouden, zonder onkruid	57	49,6	59	51,3
Slecht onderhouden en rommelig	9	7,8	4	3,5
Weet niet	4	3,5	4	3,5
totaal	115	100	115	100

3. Conclusies en aanbevelingen

Waardering van landschap en landschapselementen - Het landschap van de Noordelijke Friese Wouden wordt hoog gewaardeerd. Veel mensen wandelen of fietsen in het gebied, en het hoge aantal respondenten dat geïnteresseerd is in planten en vogels is opvallend. Met name de houtwallen worden als zeer kenmerkend ervaren, en aan behoud, herstel en goed beheer van de houtwallen wordt veel belang gehecht. Uit de antwoorden blijkt echter dat mensen niet goed bekend zijn met de manier waarop de houtwallen onderhouden worden. Door veel mensen die niet tevreden zijn over het huidige beheer wordt dit omschreven als 'er wordt te lang gewacht en dan ineens te rigoureuus ingegrepen'. Over het algemeen hebben de respondenten niet veel problemen met rijdoorgangen in de houtwallen ten behoeve van de boeren, zolang er maar geen hele houtwallen gerooid worden.

Ook over het grasland zijn mensen tevreden, het door de meerderheid van respondenten omschreven als 'goed onderhouden, zonder onkruid'. Dat is opvallend, omdat mensen die gebeld werden tijdens de 'voorronde'^{*} unaniem vonden dat het grasland 'saai, egaal groen' is, en daarmee het gebrek aan diversiteit negatief beoordelen. De respondenten uit de voorronde zijn allemaal sterk betrokken bij natuur en landschap en hebben misschien meer kennis van bloemen en kruiden.

Wensen – Mensen hechten waarde aan het landschap, en er mag dan ook geld besteed worden aan herstel van landschapselementen.

De toegankelijkheid zou verbeterd kunnen worden door middel van meer fiets- en wandelpaden. Ook streekeigen erfbebouwing en –beplanting wordt door een meerderheid van de respondenten belangrijk gevonden.

Streekcoöperatie de Noordelijke Friese Wouden - De rol van boeren in het beheer en behoud van het landschap wordt als positief ervaren. Hoewel de belangstelling voor het landschap en de rol van boeren daarin er duidelijk is, zijn opvallend weinig mensen bekend met de streekcoöperatie De Noordelijke Friese Wouden. De bekendheid zou vergroot kunnen worden door bijvoorbeeld een artikel in een huis-aan-huisblad of een wijd verspreide folder. Ook zou in dit kader voorlichting gegeven kunnen worden over de tweejaarlijkse cyclus van houtwallen en over bloemen en kruiden in de wei.

Organisaties – de vragen over de rol van verschillende organisaties in inrichting en beheer van het landschap wordt heel verschillend beantwoord, hoewel de meeste mensen er wél een mening over hebben. Het lijkt erop dat mensen weinig kennis hebben welke organisatie, op welke manier en vanuit welk belang, betrokken is het landschap. Ook op dit vlak zou meer gecommuniceerd kunnen worden.

^{*} Voordat de enquête daadwerkelijk is afgenomen zijn een aantal mensen uit de Noordelijke Friese Wouden gebeld om de vragenlijst te testen. Van hen was van tevoren bekend is dat zij betrokken zijn bij natuur en landschap.